

Андрій ЛЕСЦЬКИЙ

аспірант,

Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

ВПЛИВ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ 40-их рр. XX ст. НА СУЧАСНІ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ

Польсько-українські міжнародні контакти мають вже більш ніж тисячолітню історію. За цей час було немало і трагічних, і героїчних сторінок; були періоди як воєн, так і співпраці. Одним із найскладніших для обох держав був період Другої світової війни та перших післявоєнних років. Актуальність цих подій полягає у тому, що зараз з певних причин вони стали предметом активного обговорення суспільством і можуть таким чином впливати на політику цілих держав.

Контекст цих подій має багато спільного для обох наших країн. І Польща, і Україна в період Другої світової війни пережили окупацію німецькими та радянськими військами з усіма наслідками. Обидві прагнули визволитися від окупації, мали власні рухи опору – цілі повстанські армії. Трагедія ситуації полягала в тому, що, перебуваючи в таких важких умовах, замість того, щоб об'єднати свої зусилля, українці та поляки «умудрилися» почати війну ще й між собою. Як наслідок, програли обидві сторони, опинившись під прямою чи прихованою радянською окупацією аж до розпаду СРСР. Збройний конфлікт, який дехто з істориків називає війною (за В'ятровичем – Друга польсько-українська війна), спричинив багатотисячні людські втрати з обох сторін, знищення цілих сіл, а наприкінці – масові депортації населення, проведеного вже з подачі комуністичного режиму. Основною ареною конфлікту в 1942 – 1945 рр. були Холмщина, Волинь та Галичина, а в 1945 – 1947 рр. – Закерзоння [2].

Причини цієї війни – не якась одна подія чи факт, а цілий комплекс процесів і явищ, які мали місце протягом тривалого часу і сягають своїм корінням у попередні століття. До основних таких чинників можна віднести наступні:

– територіальні захоплення польською державою тих чи інших українських земель у різний час;

– постійна польська колонізація українських територій і, як наслідок, формування змішаного польсько-українського населення у багатьох містах та територіях, претензії українців та поляків на одні й ті самі землі;

- попередні війни та збройні конфлікти, які були між поляками та українцями в минулому;
- шовіністична політика Польщі у міжвоєнний період;
- порушення політичних і культурних прав та свобод українців у міжвоєнній Польщі;
- проведення державних кордонів без урахування думки українців чи поляків;
- кризове становище, у якому перебували обидва народи під німецькою окупацією;
- атмосфера постійного страху, переслідувань, насильства і загальної мілітаризації населення у період окупації;
- прагнення Німеччини та СРСР розсварити українців та поляків з метою ослаблення їхніх сил.

Усі ці фактори разом загострювали міжнаціональні стосунки та при відповідних обставинах спровокували збройний конфлікт [1, с. 223 – 224].

Наслідками війни не була задоволена жодна сторона. Польща не відновила державу в тих кордонах і в тій формі, в якій хотілося її керівникам, а Україна взагалі не отримала ніякої незалежності і ще довго залишалася окупованою. Однак післявоєнне накреслення кордонів і «обмін населенням», організовані радянським керівництвом, створили ситуацію, коли етнічні кордони двох народів співпали з політичними [4]. Фактори, які підтримували конфлікт, майже зникли, і продовжувати протистояння вже не було ні потреби, ні можливості. Це створило передумови для покращення взаємовідносин між обома народами. Перші активні кроки у цьому напрямку почалися ще в радянський період, в основному представниками діаспори або політичної опозиції. Найпомітніший внесок того періоду – діяльність поляка Єжи Гедройця та його журналу «Культура», що виходив у діаспорі та часто порушував тематику українсько-польських відносин [1, с. 180 – 209]. Цінність діяльності редактора «Культури» у тому, що він ще тоді сформулював основні принципи, керуючись якими, поляки могли нормалізувати відносини з українцями, попри всі недружні моменти спільної історії. Одна із фраз, яка з'явилася на сторінках журналу в 1952 році та уособлювала ці принципи, звучить так: «Залиште Львів українцям, Вільнюс – литовцям, а Гродно – білорусам» [1, с. 189].

Новий етап відносин почався після падіння в Польщі та Україні комуністичних режимів. Знаковим на початку цього етапу була заява Сенату Польщі 1990 року про засудження акції «Вісла». Наступний крок – спільна Декларація міністрів закордонних справ про те, що обидві держави

не мають взаємних претензій і не висуватимуть їх у майбутньому, а також визнають існуючі кордони непорушними. Польща першою визнала незалежність України 2 грудня 1991 року. 1992 року укладений договір про співробітництво та дружні відносини. Поляки взяли за лобіювання інтересів України у європейських міжнародних структурах. Для оцінки суперечливих аспектів історії була організована спільна робота польських та українських істориків, які провели чимало спільних конференцій, форумів, семінарів, внаслідок яких виробили спільне бачення історії і однакове ставлення до конфліктних сторінок минулого. Результати роботи були опубліковані, зокрема, у найбільш повному виданні на цю тему: «Польща – Україна: важкі питання. Українсько-польський семінар» [5].

Після такого періоду порозуміння та співпраці приблизно з 2014 року чомусь почалося нове загострення стосунків. Основною темою дискусій знову виступив конфлікт 40-их рр., і особливо – події на Волині 1943 р. Суперечки на цю тему набули двох основних форм: по-перше, з 2014 р. спостерігаються неодноразові випадки нищення могил і пам'ятників українців, які брали участь у подіях тих часів, що розташовані на території Польщі (найчастіше виконавці цих актів залишаються невідомими) [1, с. 13 – 19], по-друге, прийняття парламентом Польщі суперечливих законів – про визнання Волинської трагедії геноцидом проти поляків і про кримінальне покарання за «заперечення злочинів українських націоналістів» [3]. Такий підхід перекреслює всі досягнення останніх десятиліть і відкидає нас у стосунках до початку вже пройденого шляху. На щастя, суспільна думка в цьому питанні не є однорідною, і деякі позитивні моменти зберігаються. Офіційна польська влада продовжує вважати Україну стратегічним партнером, дружньою країною, підтримує на міжнародній арені, особливо у питаннях протидії російській агресії, хоча її «геноцидні» постанови засуджують український визвольний рух першої половини ХХ ст. Так само неоднорідне і польське суспільство. Є частина істориків, яка продовжує розповідати історії про «спланований геноцид поляків на Волині», та люди, які вірять цим історіям, знищують могили вбитих українців, спалюють українські прапори на маршах, і є ті, хто хоче встановити історичну правду, хто виступає за примирення з українцями, хто підписує звернення, у яких засуджує нищення могил [1, с. 13 – 16, 228 – 234]. Ще складніша ситуація в Україні. Тут, крім подібних двох категорій, є ще і ті, хто повторяє байки про «бандитів УПА» і погоджується, що українці організовували геноцид. Переважно це ті люди, що є агентами впливу Росії або вражені російською пропагандою, і перед ними стоїть завдання розхитувати основи української державності.

Додамо до цього, що в українській владі не має чіткої позиції щодо таких актів з польської сторони чи докладного плану, як вийти з цієї ситуації.

Отож, маємо ще один факт інформаційної боротьби проти України зі сторони частини польського суспільства. Поки що незрозуміло, що стало першопричиною цього – чи шовінізм окремих поляків, чи цілеспрямована операція Росії, якій не вигідне зближення України з Польщею і яка має значний досвід в організації інформаційних війн. Однак безсумнівно, що цьому тимчасовому непорозумінню треба покласти край, тому що Польща – один із найважливіших сусідів України, ще й, крім того, етнічно споріднена держава, і союз наших двох народів не просто корисний для нашого спільного блага, а й необхідний для підтримання миру та стабільності в Центральній Європі. Тому найважливіший аспект цієї проблеми – шляхи виходу з неї.

З української точки зору є три шляхи вирішення проблеми. Два з них є протилежними крайнощами, які приведуть до однаково негативного результату, а третій видається найбільш перспективним. Одну крайність умовно можна назвати «толерантно-всепрощальним» підходом, при якому в ім'я збереження хороших відносин українська сторона або відмовчуватиметься на всі звинувачення, або з усіма погоджуватиметься. Цей варіант не дасть очікуваного результату, бо в такому випадку антиукраїнська пропаганда заходитиме все далі, не відчуваючи ніякої протидії, і зрештою українці можуть опинитися вже у статусі ворога для поляків. Другий варіант – протилежність першому, так звана «симетрична відповідь», передбачає дії української сторони, аналогічні вчинкам польської: на кожний антиукраїнський акт чи закон відповідати тим самим. Такий варіант не вирішить проблему, лише поглибить її [1, с. 235 – 243]. Найприйнятніший варіант – збереження і посилення діалогу, прагнення повернутися до напрацювань спільної комісії істориків [1, с. 244; 3]. Нового нічого придумувати не треба – всі головні результати і висновки вже опубліковані [5]. Для цього потрібна політична воля української влади і грамотна інформаційна політика. Під час ведення такого діалогу варто пам'ятати, що слід утримуватися від «відплатного шовінізму» і, разом з тим, уміти відстояти честь української нації там, де це буде доцільно, бо по-іншому діалог не дасть результатів. Основний принцип, який повинен бути у польсько-українських стосунках – це взаємне визнання рівності обох сторін у всіх питаннях, а також визнання існуючих кордонів як остаточних і відмова від будь-яких взаємних претензій, що вже й так прописано у польсько-українських договорах [4].

Отже, всі необхідні інструменти для зміцнення польсько-українських стосунків у нас є, так же само, як і сприятливі умови, в яких зараз існують наші держави – набагато кращі, ніж були в минулому столітті чи у попередні періоди. Потрібна лише політична воля керівництва обох держав і зусилля польської та української громадськості.

Література:

1. Війна двох правд / Укладач Вахтанг Кіпіані. – Харків: Віват, 2019. 304 с.
2. В'ятрович В. Друга польсько-українська війна. 1942 – 1947. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 288 с.
3. Голубов О. Історичні суперечки України і Польщі: чи є шанс відновити діалог. URL: <https://p.dw.com/p/3g7C2>.
4. Ольшанський Т. А. Формування польсько-українського кордону. Незалежний культурологічний часопис «Ї». Львів, 1998. № 12. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n12texts/olszanski.htm>.
5. Україна – Польща: важкі питання. Матеріали II міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини в 1918 – 1947 роках» Варшава, 22 – 24 травня 1997 / Відп. ред. Микола Кучерепа. Варшава: Світовий союз воїнів Армії Крайової, Об'єднання українців у Польщі, 1998. 245 с.

Назарій СЛОБОДЯН

аспірант

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

РЕЦЕПЦІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ У ФОЛЬКЛОРИ (НА ПРИКЛАДІ ПІСЕННОГО ЖАНРУ)

В останні десятиліття аксіологічна парадигма дуже часто ставала об'єктом дослідження. Перш за все це зумовлено багатоаспектністю категорії «цінність», адже саме цінності наповнюють людське життя сенсом, наділяють життєвими орієнтирами і дозволяють створити систему ідеалів тієї чи іншої культури.

Фольклор є однією з первинних форм фіксації результатів пізнавальної діяльності людини, які згодом трансформувалися в систему цінностей. Особливості їхньої рецепції у фольклорі нерідко ставали об'єктами наукового дослідження. Зацікавленість фольклористами цією темою пояснюється тим, що однією з найважливіших властивостей фольклорного дискурсу є особливий рівень аксіологічної значимості. За твердженням А.Т. Хроленко, «народно – поетичне слово не тільки будує фольклорний світ, а й оцінює його» [6, с. 153].